Dnro 001/81/2021

Pasi Sorjonen

20.10.2021

Eduskunta
Valtiovarainvaliokunta
Verojaosto

Lausuntopyyntönne 14.10.2021

U 57/2021 vp Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi hiilirajamekanismista (hiilirajamekanismi, CBAM)

Akava kiittää mahdollisuudesta lausua otsikkoasiassa.

Aluksi

Ehdotus hiilirajamekanismista on osa Euroopan vihreän kehityksen ohjelmaa ja siihen sisältyvää ilmastopoliittista lainsäädäntökokonaisuutta.

Hiilirajamekanismi olisi uudenlainen EU:n ilmastopolitiikan työkalu. Sen avulla asetettaisiin tietyille EU:n ulkopuolelta tuleville tuotteille samanlainen maksu kuin jo kohdistuu EU:ssa valmistettuihin vastaaviin tuotteisiin.

Hiilirajamekanismin avulla pyrittäisiin ehkäisemään hiilivuotona tunnettua ilmiötä. Se tarkoittaa hiili-intensiivisen tuotannon siirtymistä kolmansiin valtioihin sen seurauksena, että EU nostaa omien ilmastotoimiensa tasoa ja ilmastotoimien kansainväliset erot kasvavat. Tavoite on siis ehkäistä päästöjen siirtymistä EU:n ulkopuolelle, kun EU etenee toimissaan päästöjen vähentämiseksi.

Mekanismilla pyritään myös siihen, että EU:n alueelle tuotavien tuotteiden hinnat heijastaisivat nykyistä paremmin niiden hiilisisältöä, ja kannustetaan ulkomaisia valmistajia ja EU-alueen tuojia vähentämään päästöjään. Mekanismin on myös tarkoitus täydentää nykyisiä EU-päästökauppaa.

Mekanismi on tarkoitus aluksi kohdentaa rajattuun joukkoon energiaintensiivisiä tuotteita. Se aiotaan kuitenkin suunnitella niin, että laajentaminen myöhemmin muille sektoreille sujuu mahdollisimman häiriöttömästi. Aluksi se koskisi sementtiä, terästä, rautaa, alumiinia, lannoitteita ja sähköä.

Rautatieläisenkatu 6
00520 Helsinki
www.akava.fi

Akavan huomioita

Akava kannattaa etenemistä hiilirajamekanismin toteuttamisessa, mutta haluaa kiinnittää huomiota useisiin alla kuvattuihin seikkoihin, jotka vielä kaipaavat selvittämistä.

Vihreän kehityksen ohjelma on kuluvalla EU-viisivuotiskaudella komission keskeinen hanke. Ilmastonmuutoksen ja luontokadon torjunta ovat itsessään elintärkeitä. Ne myös tuovat muutosta talouteen, työmarkkinoille ja elintapoihin. Osaamistarpeet kasvavat ja avautuu uusia mahdollisuuksia. Kehityksen kärjessä kulkeminen tarjoaa tulevaisuuden työtä. Vihreän kehityksen ohjelma on loikka kohti osaamisintensiivisyyttä, jossa tutkimus ja koulutus ovat keskeisessä asemassa.

Hiilirajamekanismi kytkeytyy EU:n omien varojen järjestelmän kehittämiseen. Jäsenmaiden maksut EU:lle ovat nykyisin pääosin BKT-pohjaisia. Siitä aiheutuu maiden välille pysyviä paineja. On ehdotettu, että BKT-pohjaisia maksuja voitaisiin korvata kehittämällä ns. omien varojen järjestelmää, jossa EU:lla on omia tuloja. Muovimaksu on valmistelussa ja esitetty hiilirajamekanismi on yksi muista esitetyistä vaihtoehdoista. Akavan kanta omien varojen järjestelmän kehittämiseen on myönteinen.

Haittaverojen roolia on perusteltua korostaa. EU:n hiilitullit tarvittaneen edistämään vähähiilisyyttä ja poistamaan kilpailun vääristymiä globaalilla tasolla. Hiilirajamekanismin vaikutuksista tarvitaan vielä lisäselvityksiä. Vaikutukset riippuvat merkittävästi siitä, miten kolmannet valtiot ja niiden toimijat reagoivat mekanismin käyttöönottoon. Ottavatko ne käyttöön samanlaisen mekanismin vai pidättäytyvät siitä?

Hiilirajamekanismin käyttöönotto on kuitenkin omiaan lisäämään byrokratiaa ja hallinnollisia kustannuksia. Tuontia harjoittavat yritykset velvoitetaan ilmoittamaan tuontinsa ja niistä aiheutuneet päästöt mekanismia hallinnoivalle toimivaltaiselle viranomaiselle. Vaikutukset pienille ja keskisuurille yrityksille pitäisi selvittää tarkemmin varsinkin, jos mekanismia aiotaan myöhemmin soveltaa nyt kaavailtua laajempaan hyödykeryhmään.

Hiilirajamekanismin vaikutukset talouteen on arvioitu negatiivisiksi, mutta melko pieniksi, koska mekanismia sovelletaan ainakin aluksi melko kapeaan hyödykeryhmään. Nämä vaikutukset tulevat pääasiassa välituotteiden kallistumisen kautta.

On tärkeää selvittää hiilirajamekanismin vaikutus suomalaisen valmistavan teollisuuden kilpailukykyyn. Suomalaisen teollisuuden tavaraviennistä merkittävä osa on välituotteita ja tuotantotarvikkeita. Niiden valmistamisessa tarvitaan raaka-aineena muita ulkomaisia välituotteita, joiden hinnat voivat kohota hiilirajamekanismin vuoksi. Miten tämä vaikuttaa tuotannon ja viennin määriin sekä työllisyyteen,

kärsiikö suomalaisten yritysten kannattavuus vai pystyvätkö ne siirtämään kustannusten nousun ulkomaisille asiakkailleen? Huoli kohdistuu erityisesti suomalaiseen terästeollisuuteen.

Toisaalta myös ilman hiilirajamekanismia syntyy kilpailun vääristymiä ja kilpailukyvyn menetystä. Kun EU-alueella siirrytään vähähiiliseen talouteen, kilpailu vääristyy ja kilpailukykyä menetetään suhteessa niihin maihin, jotka eivät toteuta vähähiilisyyssiirtymää tai toteuttavat sitä vain kovin rajallisesti.

Suomen osalta hiilirajamekanismi koskee erityisesti tuontia Venäjältä. Venäjän osuus ehdotuksen sisältämien tuotteiden tuonnin arvosta oli 60 prosenttia vuonna 2019. Sähkön ja lannoitteiden osuus on merkittävä. Näihin hyödykkeisiin hiilirajamekanismi luo kustannuspaineita.

Sähkön kansallisesta toimitusvarmuudesta pitää huolehtia, sillä Suomi on vahvasti riippuvainen sähkön tuonnista. Tuontiriippuvuus vähenee, jos Olkiluoto 3 saadaan suunnitellusti kaupalliseen käyttöön vuonna 2022. Kyseessä on muutenkin lyhyen aikavälin ongelma. Pidemmällä aikavälillä on selvää, että Suomi ei voi ulkoistaa hiilipäästöjään Venäjälle tuomalla sieltä saastuttavasti tuotettua energiaa.

Myös kotimaisen maatalouden kasvavista kustannuksista on syytä kantaa aluksi huolta. Tuottajien on luultavasti hyvin vaikea siirtää tuontilannoitteiden hintojen nousua seuraavalle portaalle.

Akava ry:n puolesta

Pasi Sorjonen
pääekonomisti